

РЕЦЕНЗИЯ

НА

ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД ЗА ПРИСЪЖДАНЕ НА ОНС „ДОКТОР“

- **Научна специалност:**
„Организация и управление извън сферата на материалното производство (социално-културна сфера)“
- **Професионално направление: 3.8. Икономика**
- **Област на висше образование: 3 „Социални, стопански и правни науки“**
- **Тема:**
„Модел на управление на социалната политика в Р.България - проблеми и перспективи“.
- **Докторант: Айше Иметова Авдикова**
- **Научен ръководител: Гл. ас. д-р Бойчо Стойчев**

Основание за изготвяне на рецензията:

Заповед 701/07.03.2018 на Ректора на ЮЗУ „Неофит Рилски“ – доц. д-р Борислав Юруков, за състава на научното жури, във връзка с провеждането на защитата на дисертационния труд за присъждане на НОС „Доктор“ на Айше Иметова Авдикова, докторант редовна форма на обучение в катедра „Икономика“ на Стопанския факултет.

I. КРАТКА БИОГРАФИЧНА СПРАВКА ЗА ДОКТОРАНТА

Докторант Айше Иметова Авдикова е родена на 23.02.1981 година. Средното си образование получава в СОУ „Св. Св. Кирил и Методий“ с. Сатовча, Благоевградска област. В ЮЗУ „Неофит Рилски“ – Благоевград постъпва през 1998 година, като студентка в специалност „Финанси“ на Стопанския факултет, където се обучава до 2005 година. Придобива последователно бакалавърска и магистърска степен по „Финанси“. След успешно положени кандидатски изпити, през 2014 година е зачисленакато докторант на редовно обучение с държавно финансиране в катедра „Икономика“ на Стопанския факултет. През м. февруари 2018 година, след успешна вътрешна защита, по решение на катедрата е разкрита процедура за защита на дисертационния труд. Професионалната биография на докторант Авдикова е доказателство за трайните ѝ интереси в сферата на стопанските науки и практиката.

II. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ПРЕДСТАВЕНИЯ ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД

Представеният за рецензиране научен труд е структуриран в: Увод, три глави, Заключение и Библиографска справка (74 заглавия, от които на кирилица – 40 и на латиница - 34), Справка за приносите - в 5 пункта, Справка за свързаните с дисертационния труд публикации в реферирани издания – 5 броя, Приложения - 5 броя. Общ обем – 209 страници, от които основният текст е 159 страници.

Трудът е написан и представен съобразно стандартите за разработване на докторска дисертация. Цитиранията са коректни и отговарящи на изискванията.

III. ОСНОВАНИЯ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ

1. ТЕМА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД :

- твърде амбициозно формулирана, надхвърляща (в известна степен) критериите за придобиването на ОКС „Доктор“;
- висока степен на дисертабилност, поради актуалността на изследвания проблем;
- включването в заглавието на понятието „модел“ предопределя съчетаване на теоретичния и приложния аспект на изследването, с ясно конкретизиран краен изследователски резултат.

2. СТРУКТУРА И СЪДЪРЖАНИЕ: типична за подобен род изследвания.

Акцентът на изложението се премества плавно. Първоначално той е върху богатия теоретичен обзор, свързан с интерпретирането на социалната политика (*глава първа*), след което се пренася върху теорията и практиката на моделирането на социалната политика (на база възможностите за клъстеризиране на страните, по предварително уточнени единни критерии и мястото на България в изследваното клъстерно пространство) - *глава втора*. Логично, финалният акцент е върху оценката на ефективността на моделите в обособените от авторката пет клъстера (*глава трета*), чрез постигнатото равнище на общественото благосъстояние (измерено с показателя „Индекс на човешкото развитие“- ИЧР), убедително допълнено с интерпретирането на зависимостите „Публични разходи – ИЧР“ и „Тип данъчна система – ИЧР“.

Като цяло, **структурата на докторската дисертация отговаря на препоръчаните (от съответните методики) стандарти и е съобразена с конкретиката на изследването.**

В рецензираната докторска разработка, условно могат да се обособят следните елементи:

✓ **Основен текст**

- **Увод;**
- **Глава първа: Теоретични основи на социалната политика.**

- Глава втора: Моделът на социална политика в България в контекста на класическите модели и клъстерния подход.
- Глава трета: Ефективност на моделите на социална политика. Проблеми и перспективи за усъвършенстване на българския модел.
- Заключение.

✓ Библиографска справка

✓ Приноси моменти

✓ Приложения

3. МЕТОДОЛОГИЧЕСКА КОНСТРУКЦИЯ

3.1. Актуалност на изследването

Социалната политика е не само огледало на икономическото развитие на всяка една страна и тест за държавническо поведение, но и важна съставна на националната сигурност. Поради това, **съвсем основателно звучи и становището на авторката**, изразено още в увода на дисертационния труд, че изходен пункт на анализа е разбирането, че *социалната политика трябва да се разглежда като функция на намесващата се държава, при осигуряване на общественото благосъстояние*. Направеното от докторантката уточняващо допълнение, че „тази намеса, това държавно въздействие върху социалната политика, за постигане на поставената пред нея цел, представлява, всъщност и управлението на социалната политика (стр. 9) конкретизира и акцента, който авторката на дисертационния труд поставя главно върху инструментариума, чрез който се реализира управлението на социалната политика и чрез който се измерва неговата сила (т.е. степента на държавната намеса). По този начин, авторката заявява ясно, че няма да следва традиционните представи за изследване на управленския процес (без да омаловажава тяхната значимост), а акцентът ще е върху **степената на държавната намеса, определяща възприетия от държавата модел на управление на социалната политика, която се възприема и като основен признак, за определяне на модела на социална политика**. В контекста на тези твърдения, моделите на социална политика се възприемат като ядро на моделите за управление на социалната политика. Още повече, че използваният, при сравнителния анализ на социалните модели, стандартизиран показател „Индекс на човешкото развитие“ е най-често посочвания индикатор и за качеството на прилаганите модели за управление на социалната политика.

3.2. Обект и предмет на изследването:

Правилното интерпретиране на значимостта на социалната политика е предпоставка за **прецизните, ясно разграничени, но логически допълващи се формулировки** на **обекта** на изследването (*моделът на социалната политика в България, съпоставен с обособените модели на СП, включващи страните от ЕС и САЩ*) и на **предмета** на изследването (*ролята и значението на публичните разходи, данъчната система и разходите за социална защита*).

3.3. Цел и задачи на изследването

Правилното интерпретиране на значимостта на социалната политика и нейното управление е предпоставка за **коректното определяне** на:

- **целта на изследването:** определяне на модела социална политика в България и очертаване, както на проблемните му страни, така и на перспективите за неговото усъвършенстване.
- **задачите, свързани с проблематиката (4 на брой):** кратък обзор на съществуващите теоретични интерпретации за същността и особеностите на социалната политика и извеждане на дефиниция, насочваща към аспекта, в който тя е разгледана в дисертационния труд; представяне и анализ на известните в научната литература, теоретико- емпирични изследвания, свързани с обекта и предмета на изследването; обособяване (по емпиричен път) на страните включени в изследването в групи (кълстери), приемащи формата на моделите социална политика и установяване на социално-политическия модел в България; оценка на ефективността на модела на социална политика в България и извеждане на препоръки за усъвършенстването му (на база на разкритите зависимости между изследваните макроикономически показатели).

3.4. Изследователска теза и подтези

Логично акцентът е върху факта, че наложил се модел на социална политика в България е неефективен и трябва да бъде усъвършенстван. В тази теза имплицитно се съдържат 6 изследователски подтези.

3.5. Методология на изследването:

Интердисциплинарният характер на изследването, естеството на поставените от него цели и задачи, както и посочените причини за ограниченията на анализа, обясняват комплексното използване на различни научноизследователски методи. Превесът на теоретическите интерпретации и трудното обхващане на редица от изследваните характеристики на СП с помощта на метриката, обективно затруднява едностранчив подход към изследването. Това налага умело съчетаване на набор от методологични подходи: *проучване на специализираната литература в страната и в чужбина. клъстерен анализ, сравнителен анализ, корелационен анализ, индукция и дедукция, както и възможностите на системния подход.*

При реализирането на възприетия методически алгоритъм, докторантката доказва добра подготовка и умение за прилагане на методите, както и за тяхното съчетаване.

3.6. Ограничения на изследването:

Посочени са коректно и аргументирано. Отнасят се до:

- *извадката от страни*, чиито социално-политически модели са обект на сравняване и клъстеризация (само тези страни, чиито модели изразяват в най-пълна степен основните характерни черти на наложилите се формати на социална политика);
- *хоризонта на изследването (1995-2015)*- период, известен с мащабни политически, икономически и произтичащите от тях социални промени;
- *използваните променливи* за характеризирание и измерване на изследваните модели на социални политики (публични разходи, социални разходи и тип на данъчната система; Индекс на човешко развитие; публични разходи, социални разходи и тип на данъчната система (като детерминантите на моделите социална политика), които се приемат като фактор, т.е като инструментариум за повишаване стойността на измерителя на благосъстоянието, а самият Индекс на човешко развитие – като резултат.

3.7. Информационно осигуряване на анализа

Включва представителна извадка от монографии, студии, статии, доклади на български и чуждестранни автори; методологически и методически материали, нормативни актове и т.н. За изследователските цели се използва иконометричен софтуер SPSS (Statistical Package for the Social Sciences-

4. ТЕОРЕТИЧНИ ОБОСНОВКИ

Теоретичните постановки са изложени **ясно и систематизирано**, но с известно разточителство в текста (*глава първа*). Интересното в случая е, че част от теорията се пренася и във втора глава на дисертацията. Това е обяснимо, като се има предвид, че теорията на моделирането на социалните процеси трудно се вписва в теоретичното осветляване на същността на социалната политика. Този подход не омаловажава уменията на дисертантката да съвместява основите на социално-политическата теория с тази в областта на социално-политическите модели. Още повече, че във втора и трета глава, се преплитат някои общотеоретични постановки с конкретиката на обекта на изследването. **Което означава, че докторант Авдикова умее да извлече от общата теория онова, което касае конкретната ситуация.** Именно поради факта, че в отделни моменти, анализът на конкретиката, както и формулираните на нейна база реални предложения, деликатно и на точното място се допълват с теория и извлечени от нея аргументиращи факти, преходът между първа и втора глава, както и между тях и трета глава, е плавен и логичен.

5. АНАЛИТИЧНИ И ИЗРАЗНИ УМЕНИЯ

Интердисциплинарният характер на изследвания обект, впечатляващата по обем и разновидност информация, използвана за аргументиране на авторските виждания, е реално изпитание за извеждането на, аргументиращи докторската теза, анализи. Добрите аналитични познания и умения, се доказват от следните основни факти:

- съвместяването на анализираната конкретика с теорията;

- логическото свързване на изводите с аналитичните констатации в дисертацията.

6. ЗАКЛЮЧЕНИЕ И ПРИНОСНИ МОМЕНТИ

Заключението следва логиката на изложението по структурните раздели. Аргументираното и систематизирано интерпретиране на съществуващите, в сферата на моделите на социалната политика проблеми и решения, се базират на научно-издържан анализ на съществуващата в това направление литература, както и на база изводите от проведените самостоятелни изследвания на проблема. **Изведените в заключението констатации имат подчертано обобщаващ характер и са естествено продължение на формулираните, по глави, изводи.** Позицията на докторантката, че за България е наложителна промяна не в дела на публичните разходи, а в тяхната структура, по същество е аргумент защо страната остава, макар и временно, в рамките на съществуващия Англосаксонски модел на социална политика. Но това предполага и неговото усъвършенства, чрез преразпределителните функции на държавата. Подобен подход би стабилизирало предпоставките за един по-късен преход към консервативния модел на социална политика (като най-широко застъпен в Европа), но само ако се допълни и с един по-интензивен икономически растеж.

Приносните моменти на дисертацията, дефинирани от докторантката, могат да се отнесат към:

✓ теорията

- въведена е допълнителна конкретизация и яснота в тълкуването на социалната политика, в контекста на икономическата теория;
- предлага се още един, различен прочит на възможността да се моделира социалната политика, чрез модифициране на компоненти от вече съществуващите традиционни модели на СП;
- извършено е емпирично изследване, с акцент зависимостта между публичните разходи и данъчната система – от една страна и ИЧР – от друга.

✓ практиката

На база на научните резултати, от проведените теоретични и емпирични изследвания, се формулират конкретни препоръки за усъвършенстване на модела социална политика в България.

6. НЯКОИ СЪОБРАЖЕНИЯ И ПРЕПОРЪКИ

Без да се омаловажава видимото усърдие и проявените положителни изследователски умения на докторантката, си позволявам да изразя някои съображения, които засягат следното:

- стилът трябва да се усъвършенства в посока на по-кратки и ясни изказни конструкции;

- да се проявява по-голяма прецизност при техническото оформяне на текстовете, чрез използване възможностите на съвременния софтуер.

Същевременно, непопулярността на подобен род изследвания дава основание, дисертационния труд да се доразвие (евентуално) като една бъдеща монография с теоретико-приложна полезност.

Като цяло, за оценка е представен един успешно завършен изследователски продукт, който отговаря на изискванията:

- на ЗРАСРБ и на правилника за неговото прилагане;
- на Вътрешните правила за развитие на академичния състав в ЮЗУ „Неофит Рилски“
- за съчетаване на теория, самостоятелно изследване и произтичащите от това резултати и изводи (т.е. съдържа елементи с научно-приложен принос).

Написаното е израз на вложеното от докторантката усилие при изследването на една актуална, трудна и слабо разработена тема.

Съдържанието на дисертацията отговаря на заглавието, постига поставените цели и задачи на изследването, като потвърждава и възприетата от докторантката изследователска теза.

Предложеният автореферат отразява коректно съдържанието на дисертацията.

Публикациите на докторантката (четири броя) са свързани с тематиката на дисертационното изследване.

Посоченото по-горе ми дава основание да декларирам категорично своята положителна оценка за рецензирания от мен дисертационен труд. Призовавам уважаемото Научно жури да оцени неговите достойнства и да гласува ЗА присъждане на Айше Иметова Авдикова научната и образователната степен „доктор“.

Това мнение поддържам и аз!

17.03. 2018 г.

РЕЦЕНЗЕНТ:

(Доц. д-р Донка Иванова)